

HERKÜL MİLLAS

21.4.2015 Salı

ZAMAN GAZETESİ

Yurtdışında bana sorulanlar son birkaç yılda Türkiye imajının ne kadar değişmiş olduğunu açık bir biçimde gösteriyor.

Türkiye'nin, özellikle Batı'da tek bir imajı hiçbir zaman olmamıştı. Bu imaj hem zaman içinde değişmiştir hem de aynı zaman dilimi içinde farklı konumda olan insanlar bu ülkeye farklı özellikler yakıştırmıştır. Tarih içinde zaman zaman Osmanlı, Türk, Müslüman, Doğulu olarak algılanmış olan bu coğrafyanın insanları kimi zaman yüceltilmiş, kimi zaman aşağı görülmüş. Zaten imaj da tam budur: Bir yakıştırmadır, bir algıdır. İmajın kimi zaman gerçeklikle ya hiçbir ilgisi yoktur ya da bazen gerçekle dolaylı ve uzak bir yakınlığı olabiliyor. Yani imaj "bilgi" değildir; bir sanmaktır, zannettir, hatta aldatmacadır, uydurma inançtır, yalandır.

Zaman içinde değişikliklere bir örnek vermek gerekirse Osmanlı Devleti'nin yükselme ve gerileme dönemlerinde Batı'da görülen Osmanlı imajı gösterilebilir. İlk dönemlerde, örneğin operalarda veya şiirlerde Osmanlı karakterler başarılı, güçlü, dengeli, saygıdeğer insanlar olarak sergilenir. Osmanlı Devleti zayıflanıp Batı için artık tehdit oluşturmadığı dönemlerde bu kez, Osmanlı tipler şişman, huzurlarına düşkün, obur, pek de zeki olmayan, komik insanlar olarak çizilirler. Aynı dönem içinde ama farklı toplumsal kesimlerde bulunan yabancıların imajı da farklı olabilmıştır. Örneğin Yunan ihtilali yıllarında ihtilalden yana olanların Türk imajı olumsuzken, ayaklanmaya karşı olanlar olumlu bir Osmanlı algısını dile getiriyordu. Yani imaj ideolojik ve siyasi amaca göre aynı toplum içinde de farklı olabiliyor. İmaj “bilgi değildir” dedik ama insanlar imajı “bilgi” olarak yaşıyor; bilgi ile algıyı/imajı birbirinden ayıramıyor. Örneğin sizin olumsuz bir Batı algınız varsa, bunun bilgi mi, imaj mı olduğunu bilemezsiniz; “Batı olumsuzdur” derken bir gerçeği dile getirdiğinize inanırsınız. Hatta insanların çoğu böyle bir yanılmanın içinde olabileceklerini bir ihtimal olarak bile akıllarına getirmezler. Onlar imajlarını gerçeğin kendisi sanarak hareket ederler. Bundan dolayı “imajdır, önemli değildir, nasıl olsa gerçekle doğrudan ilişkili değildir” demek de olmuyor. Çünkü “karşı taraf” size, ister haklı olsun ister haksız, sizinle ilgili algı ve imajına göre davranacaktır.

Türkiye son on yılda nasıl değişti?

Avrupa'nın çeşitli kentlerinde bana sık sık Türkiye'yi sormuşlardır. Türkiye, kolay anlaşılabilir ve anlatılabilir bir ülke değildir, Batılı insanlar açısından. Özellikle Türk siyaset dünyasının soldan sağa yelpazesi kafalarındaki sınıflandırmalarla örtüşmüyor. Onlara göre insan hakları konusunda sol daha liberaldir, sağ daha muhafazakâr ve dolayısıyla daha tutucu. Onlara göre “doğrusu” budur. Bundan dolayı, örneğin, sol sayılan CHP'nin başörtüsü konusundaki “tutuculuğunu” veya orduya gösterilen “güveni” anlatmakta zorluk çekiyordum. Avrupa Birliği kriterlerine açık olan İslamcılar da onlar için bir paradokstu: Onların imajına göre İslamcılar Batı değerlerine sırt çevirmeliydi; “normali” buydu. Bu konular açılınca epeyce zorlanırdım. Çünkü mesele bir toplumsal olayı anlatmak değildi; bambaşka bir durumla baş etmem gerekiyordu. Önce önyargıları sıfırlamam, sonra farklı bir toplum gerçekliğini anlatmam ve nihayet somut siyaset aktörlerini açıklamam gerekiyordu. Bu sıra ile.

Batı'nın Türkiye gerçeğini anlaması kolay olmadı

Ordu vesayetinin ağırlıklı biçimde hissedildiği, demokratlığı sorunlu, fazlaca devletçi rejimin yerine İslamcı bir hükümetin bu eksiklikleri giderebileceği düşüncesi yavaş yavaş anlaşılır olmaya başlamıştı. Son yıllara kadar bana bu “mucizeyi” sorarlardı. Bir de Türkiye'nin ekonomik başarılarını, çevrede model ülke olma ihtimalini, Kürt sorununun halli olanaklarını anlatmaya çalışırdım. Kısacası, sordukları, ilerisini başarılı ve iyimser gördükleri bir ülkeyle ilgili durumları.

Son birkaç yıldır çok farklı şeyler soruyorlar. İmaj değişti demem de bundandır. Yüzlerde bir kaygı ile en sık sorulan soru “Türkiye, nereye gidiyor?” sorusudur. Keşke bilebilsem, diyorum. Aslında sorulan “Türkiye, Avrupa Birliği’nden uzaklaşırken aslında nereye gidiyor, nereye gidebilir ki?” sorusudur. Sonra Cumhurbaşkanı’nı anlamak istiyorlar. Ne yaptığını, ne dediğini değil de, daha çok niyetinin ne olduğunu soruyorlar. Ben de (suya sabuna ilişmeme moda kurnazlığına sığınıp) en bilimsel tavrımı edinerek “tarafsız” açıklamalarda bulunuyorum, seçmenin tercihlerini anlatıyorum. Kimilerine göre, diyorum, güzel günler yaşayacağız, her şey çok iyiye gidiyor; başkaları ise otoriteleşme görüyor, diyorum. Ama soruları soranlar –yutmuyor– “kaçamak yapma, kendi görüşünü söyle” diye ısrar edince; “benimki imaj olabilir ama...” diye başlayarak kötümserler safında olduğumu itiraf etmek durumunda kalıyorum.

Başka sorular “Türkiye’de neden öfke egemendir, oysa bahar geldi, çiçekler açtı, hayat ölümlü ve kısadır” veya “komşularla ilişkiler neden sıfırın altında, bundan umulan yarar nedir” veya “ekonomi neden birden fren yaptı” biçiminde. Olayları daha yakından izleyenler, ülkedeki yargının konumunu soruyorlar. 17 Aralık’tan sonra her şey altüst oldu; soruyorlar: Öncesinde mi adalet yoktu, yoksa sonrasında mı? Ne desen Türkiye’de hukuk alanı sorunlu çıkıyor. Sormadıkları bence daha ilginç. İktidarın İslam’la ilişkisini sormak pek akıllarına gelmiyor artık. Ülkede dinî kaygı ve referans görmüyorlar. Artık Türkiye’yi “laik” görüyorlar bile diyebiliriz; daha doğrusu Müslümanlık artık “sorun” değilmiş gibi, gündemde değilmiş algısı yaygınlaşmış. Türkiye imajı “tehlikeli İslam”dan, “tehlikeli otoriteleşmeye” dönüşmüş. Ve şimdiki imaj, eski önyargılarla daha uyumlu hale gelmiş, ikisi örtüşmüş.

İmajdır, yanılgıdır, gerçek bu değil desek de “onların” gördüğü bu tür bir Türkiye’dir. Göze batan şaşaa, bir şeyler yanlış yoldadır olarak algılanıyor. Sert dil güvensizlik ve panik olarak. Yalnızlık içe kapanma ve çevre ile ilişki kuramamak olarak. Güç kullanma, sarsılan bir meşruiyet sayılıyor. Bunların aslı yoktur da denebilir, ama bunu demekle imaj değişmiyor. Resim böyle çizilmişse ressama kızmak da pek bir işe yaramıyor. Klasik lafı biliyoruz: “Sezar’ın karısının namuslu olması yetmiyor, bu konuda şüphelere de neden olmamalı”. Türkiye’nin imajının kötü olmaması, Türkiye’nin kötü durumda olmaması kadar hayatidir.